

Razstava Pater Stanislav Škrabec tako in drugače

Uvod

Članek opisuje razstavo *Pater Stanislav Škrabec tako in drugače*, ki je bila pripravljena leta 2018, ko je v Novi Gorici potekalo Škrabčevo leto. Razstava predstavlja p. Stanislava Škrabca kot duhovnika, učitelja, vrtnarja in najpomembnejšega slovenskega jezikoslovca 19. stoletja in začetnika preučevanja slovenskega glasoslovja. Razstava je v letih 2018–2019 obiskala več slovenskih krajev oz. ustanov v Sloveniji in zamejstvu.

Življenje p. Stanislava Škrabca

P. Stanislav Škrabec se je rodil leta 1844 na Dolenjskem, v Hrovači pri Ribnici. Kot šestletni fantič je začel v domačem kraju obiskovati ljudsko šolo, kjer je bil kar trikrat zapisan v Zlato knjigo odličnjakov. Šolanje je nadaljeval na gimnaziji v Ljubljani. Po maturi je vstopil k frančiškankam in prvo leto v samostanu, t. i. noviciat, je preživel na Trsatu pri Reki. Nato je študiral teologijo na Kostanjevici pri Novi Gorici in v Ljubljani. V duhovnika je bil posvečen leta 1867. Svojo prvo službo je dobil kot učitelj jezikov na frančiškanski gimnaziji v Novem mestu. Od tam je odšel v Gradec študirati klasično in slovansko jezikoslovje. Študij je uspešno zaključil. Na Kostanjevici pri Gorici je bil postavljen za učitelja na interni frančiškanski gimnaziji in tam ostal kar 42 let. Po svetu ni veliko hodil, lahko bi rekli, da je svet prišel k njemu. Obiskovali so ga pomembni jezikoslovci, duhovniki, profesorji, z njimi si je dopisoval, si izmenjeval knjige in mnenja ... Poleg jezikoslovja se je ukvarjal tudi s cvetjem, posebej so mu bile všeč gladiole in dalije. Prav on je zaslužen, da so se razširile po naših krajih. Ko se je začela soška fronta, je p. Stanislav Škrabec moral zapustiti sončno Goriško in bežati v Ljubljano. Zapustil je knjige, cvetlični vrt in samostansko celico. Ta ločitev je bila zelo težka. V Ljubljani je živel še tri leta, a je vidno pešal in nato tik pred koncem 1. svetovne vojne umrl.

Delo p. Stanislava Škrabca

Že kot pripravnik na novomeški gimnaziji je gimnazijskem izvestju objavil razpravo *O glasu in naglasu našega knjižnega jezika v izreki in pisavi*. Razprava pomeni temelj slovenskega glasoslovja, zato lahko p. Škrabca imenujemo tudi oče slovenske fonetike. V svojih razpravah je zagovarjal enotno izreko, kar pomeni, da govornjena slovenščina upošteva dolensko in gorenjsko narečje (Trubar, Prešeren); časovno pa je ta jezik omejil na 16. stoletje s protestantskim knjižnim jezikom. Ob tem pa je treba upoštevati tudi sodobne govorne navede v osrednji Sloveniji. V svojem času je bil eden redkih jezikoslovcev, ki je deloval na slovenskem jezikovnem ozemlju, kar je bilo za preučevanje slovenskega glasoslovja gotovo prednost, saj je imel stik z govornim jezikom. Drugi jezikoslovci so delovali na Dunaju (Miklošič, Nah-tigal), v Gradcu (Murko, Oblak) in v Zagrebu.

Kot jezikoslovec je p. Škrabec obravnaval vsa področja jezikoslovja: skladnjo, oblikoslovje, pravopis, pravorečje, lotil se je tudi umetnih jezikov.

Škrabčevo leto 2018

P. Stanislav Škrabec je bil po 2. svetovni vojni pozabljen predvsem zaradi svojega duhovniškega stanu. Pravo mesto je v jezikoslovni stroki dobil šele v 90. letih 20. stoletja, ko so na pobudo Frančiškanskega samostana Kostanjevica in v uredništvu prof. dr. Jožeta Toporišiča izšla Škrabčeva zbrana dela z obsežnim kazalom (Jezikoslovna dela I-IV). V tistem času so bili v Novi Gorici organizirani tudi jezikoslovni simpoziji, na katerih so strokovnjaki obravnavali Škrabčevo delo z različnih jezikoslovnih in nejezikoslovnih vidikov. Po vsakem simpoziju je izšel tudi zbornik (Škrabčeva misel I-VI). Škrabčevo jezikoslovno delo je strokovno obdelano in zaključeno, neraziskani pa ostajajo še njegovi nejezikoslovni zapisi.

Leta 2018 je minilo 100 let od smrti p. Stanislava Škrabca. Na Kostanjevici se je rodila zamisel, da bi to obletnico primerno obeležili in predvsem popularizirali njegovo ime. Organizacijski odbor je k sodelovanju privabil veliko ustanov in posameznikov iz lokalnega in širšega okolja. Skozi leto se je zvrstilo veliko dogodkov: glasbene prireditve, koncerti, okrogle mize, literarni natečaj, razstave, v katerih so sodelovali vrtci, šole, različne pevske zasedbe, društva in posamezniki.

Nastajanje razstave *Pater Stanislav Škrabec tako in drugače*

Kot članica organizacijskega odbora Škrabčevega leta sem dobila nalogo, da pripravim razstavo o p. Stanislavu Škrabcu. Razstava naj bi bila poljudnega značaja, zlasti pa naj bi nagovarjala mladino in naj bi bila tako urejena, da bi lahko obiskala čim več šol in ustanov.

Ko sem začela pripravljati razstavo, sem razmišljala, kako naj p. Stanislava Škrabca približam današnji mladini. To ni bilo ravno lahko zaradi treh dejstev. Prvo dejstvo:

p. Stanislav Škrabec je živel pred 100 in več leti, torej v času, ki je bil tako drugačen od današnjega, čas brez elektrike, avtomobilov, mobilov, čas Avstro-Ogrske, ko so bile meje evropskih držav precej drugačne od današnjih. Drugo dejstvo: p. Stanislav Škrabec je bil duhovnik, torej je opravljal poklic, ki danes ni ravno cenjen. Tretje dejstvo: p. Stanislav Škrabec je bil jezikoslovec, ukvarjal se je predvsem z glasoslovjem; med učenci in dijaki pa slovnična analiza in postavljanje naglasnih znamenj nista ravno priljubljena šolska snov.

Pri pripravi razstave sem morala upoštevati dejstvo, da bo razstava lahko obsegala le osem razstavnih panojev (t. i. roll-up stojala z merami 80 × 200 cm). Spraševala sem se, kaj naj izpostavim in kaj zanima današnje mlade. Ob prebiranju literature sem p. Stanislava Škrabca prepoznala v štirih vlogah: bil je duhovnik in redovnik, učitelj, jezikoslovec in vrtnar. Te štiri vloge so postale glavna vsebina razstave. V besedilu sem uporabila tudi manj znane izraze (npr. habit, sanskrt ...), ki jih je bilo treba razložiti. Razlage teh izrazov so vrinjene med besedilo. Ko sem zaključila pripravo besedila, sem izbrala slikovno gradivo. Vse skupaj sem posredovala oblikovalkama (to sta bili Elza Pavšič, u. d. i. a. in prof. Cirila Gajšek),

Slika 1: Razstava v Goriški knjižnici Franceta Bevka v Novi Gorici

Slika 2: Avtorica razstave ob naslovnem plakatu

Slika 3: Svečano odprtje razstave je potekalo pred Goriško knjižnico Franceta Bevka v Novi Gorici

ki sta razstavo lično grafično oblikovali. Tisk in izdelavo razstavnih panojev je financirala Mestna občina Nova Gorica.

Zgradba razstave

Razstava obsega osem panojev. Prvi pano je naslovni, na naslednjem je predstavljeno življenje p. Stanislava Škrabca, potem sledijo štiri osrednji, na koncu pa še dva panoja o jezikoslovju in slovenskih jezikoslovcih.

Slika 4: Množica obiskovalcev razstave v Goriški knjižnici Franceta Bevka

Prvi – naslovni razstavni pano prikazuje spomenik p. Stanislava Škrabca. Mogočen bronasti spomenik stoji v Novi Gorici ob cesti, ki vodi na Kostanjevico, kjer je p. Stanislav Škrabec živel več kot 42 let. Ob sliki spomenika je na panoju natisnjeno razmišljanje novogoriške dijakinje o slovenskem jeziku in svojem odnosu do njega.

Na naslednjem panoju v besedi in sliki prikazano življenje p. Stanislava Škrabca. Na zemljevidu so označeni kraji, kjer je pater živel in delal.

Nato sledijo štiri panoji, ki prikazujejo p. Škrabca v štirih življenjskih vlogah. Škrabec je bil najprej redovnik oz. duhovnik. V svojem stanu je živel zelo predano in upoštevajoč pravila frančiškanskega reda (uboštvo, pokorščina in čistost). V pismih ali razpravah se je skromno podpisoval le kot mašnik reda sv. Frančiška.

Škrabčevo poslanstvo je bilo tudi poučevanje jezikov na gimnaziji. Bil je strog in dosleden učitelj, vendar vedno najprej do sebe in nato tudi do učencev. Na vsako učencevo vprašanje se je potrudil poiskati odgovor in na vsako učno uro se je skrbno pripravljaj.

P. Stanislav Škrabec se je ukvarjal tudi s cvetjem. Po dolgih urah v samostanski celici, v učilnici ali spovednici se je razvedril na samostanskem vrtu. Na gredicah in v rastlinjaku je gojil različne rože. Posebej so ga navduševale

Slika 5: Razstava v OŠ France Prešeren v Ribnici

gladiole in dalije in kot kaže, je predvsem gladiole prav on razširil na Slovensko.

P. Stanislav Škrabec pa je najbolj poznan kot jezikoslovec. Svoje razprave je večinoma objavil na platnicah verskega časopisa *Cvetje z vertov sv. Frančiška*. O jeziku je nekoč zapisal: »Naš slovenski jezik je zares zaklad, ki nam ga je Bog dal kot narodu, kot Slovencem in zato je gotovo božja volja, da ga ljubimo.«

Zadnja dva razstavna panoja predstavljata jezikoslovje in pomembnejše slovenske jezikoslovce. Preučevanje jezika

izgleda na prvi pogled zelo abstraktno in neoprijemljivo, hkrati pa tako blizu, saj jezik uporabljamo vsak dan, ga govorimo, v njem mislimo, pojemo, izražamo čustva ... Vsi govorniki nekega jezika, v našem primeru slovenskega, smo soodgovorni zanj in ker ga uporabljamo, ga tudi sooblikujemo.

Razstava o p. Stanislavu Škrabcu potuje

Razstava je v letih 2018–19 obiskala več krajev oz. ustanov. V vsaki ustanovi sem na odprtju razstave spregovorila o pomenu p. Stanislava Škrabca.

V septembru 2018 je bila razstava *Pater Stanislav Škrabec tako in drugače* na ogled v Goriški knjižnici Franceta Bevka. Nato je bila razstava za en dan postavljena na hodniku videmske univerze, kjer je potekal Slaviistični kongres. Razstava je v novembru 2018 gostovala na OŠ Franceta Prešerna v Ribnici, od tam se je selila v ribniško splošno knjižnico, ki domuje v Miklovi hiši. Ob kulturnem prazniku 2019 je bila razstava na ogled na Šolskem centru v Novi Gorici, kjer je ostala še ves februar. V marcu 2019 je razstava krasila samostanski hodnik na Kostanjevici pri Novi Gorici. Maja je razstavo sprejel Licej France Prešeren v Trstu. Čez poletje 2019 je razsta-

Slika 6: Razstava na hodniku samostana Kostanjevica pri Novi Gorici

Slika 7: Razstava na Liceju France Prešeren v Trstu

va gostovala v čitalnici Narodne in študijske knjižnice v Trstu. V okviru Slavističnega kongresa, ki je potekal od 3. do 5. oktobra 2019 v Novem mestu, je bila razstava postavljena v Splošni knjižnici Mirana Jarca. Ob odprtju razstave je potekal pogovor o dolenjskih jezikoslovcih. V

novembru 2019 pa je bila razstava na ogled v knjižnici Univerze v Celovcu.

V prihodnosti bo razstava obiskala še druge kraje in ustanove, saj je zanjo kar veliko zanimanja.

Slika 8: Razstava v čitalnici Narodne in študijske knjižnice v Trstu

Slika 9: Odprtje razstave in pogovor o dolenskih jezikoslovcih

Sklep

Dogodki Škrabčevega leta in razstava *P. Stanislav Škrabec tako in drugače* so primerno obeležili stoto obletnico smrti tega velikega slovenskega jezikoslovca. Razstava celo nadaljuje svoje poslanstvo, saj obiskuje različne ustanove. Želim pa si, da bi čim več obiskovalcev spoznalo p. Stanislava Škrabca tako in drugače, predvsem pa, da bi se vsak zavedal lepote in dragocenosti slovenskega jezika.

Slika 10: Razstava v knjižnici Univerze v Celovcu

Literatura

Čuk, Silvester, 2018: P. Stanislav Škrabec. *Ognjišče*, 54/10, str. 50–57.

Gržan, Karel, 2006: Sto duhovnikov, redovnic in redovnikov na Slovenskem. Ljubljana, Prešernova družba.

Legan Ravnikar, Andreja: Stanislav Škrabec (1844–1918), 2018. *Koledar Celjske Mohorjeve družbe 2018*, str. 185–188.

P. Stanislav Škrabec, frančiškan, 2001. Ljubljana: Brat Frančišek.

Premrou, Miroslav: Otec Stanislav Škrabec. *Ljubljanski zvon* 14(1894)/1, str. 46–49.

Primorski biografski leksikon, 15. snopič. Gorica: Mohorjeva družba, 1989, str. 553–556.

Škrabčevo leto. Dostopno na: <https://www.samostan-kostanjevica.si/sl/%C5%A1krab%C4%8Devo-leto> (15. 11. 2019).

Tivadar, Hotimir: Oče Stanislav Škrabec – jezikoslovec in oče slovenske fonetike ter pravorečja. *1918 v jeziku, literaturi in kulturi*. Ljubljana, Filozofska fakulteta, str. 29–37.